

Európa talajtérképéről

(A Magyar Agrártudományi Egyesület Talajtani Társaságának 1970. XII. 16-i vitáján elhangzott előadás anyaga)

Néhány évvel ezelőtt a FAO és az UNESCO kiadásában megjelent Európa Talajtérképe. Az országunkban fellelhető kis példányszám miatt, úgy hiszem, hasznos lesz a térképet — amely számos ország szakembereinek közös munkájából született — ismertetni.

A térképet igen tetszetős formában, magyarízű füzettel ellátva (120 oldal) éghajlati és vegetációs térképekkel kiegészítve 1966-ban Rómában jelentették meg. Méretaránya 1 : 2 500 000 és 6 lapból áll. A térkép jelenlegi állapotában még nem teljesen kidolgozott, mivel Európa több országának (Bulgária, Magyarország, Románia, Szovjetunió és részben Csehszlovákia) talajairól nem ad tájékoztatást.

A szerkesztők Európa talajait 22 típusba sorolták. E típusok rövid leírását a következőképpen adták meg:

1. Lithosols (Li)

AC profil. Jellemzi a sok kő és kavics; Uralkodóan ásványi talaj. Az A-szint általában sekély és a felaprózódott sziklás rétegbe merül vagy vékony rétegben azon helyezkedik. Mésztelen kemény kőzetek talaja.

2. Rhegosols (Re)

AC profil. A Lithosols típustól abban különbözik, hogy laza anyagzetten alakul ki. Az A-szint ásványi jellegű, de nem köves és mérsékeltén vastag.

3. Alluvial soils (A)

AC profil. Tengeri üledéken, folyók hordalékán alakul ki. A talaj nedvességtartalma jelentős. Az A-szint gyengén kialakult vagy hiányzik.

4. Rankers (Rk)

AC profil. Szilikáttartalmú kőzetek talaja. Az A-szint szervesanyag-tartalma az 1. és 2. pontban tárgyalt talajtípusok feltalajaihoz hasonló. Bázisokban való telítettsége közepes vagy alacsony. Hűvös, nedves éghajlat talaja.

5. Rendzinas (Rz)

AC profil. Meszes alapkőzetten alakul ki. CaCO_3 az egész szelvényben megtalál-

ható. A-szint sötét színű, nagy szervesanyag-tartalmú. Bázistelítettsége közepes vagy nagy. Meszes vagy mésztartalmú anyagközzel kapcsolatosak, éghajlati feltételeik változatosak.

6. Grumusols (Gr)

AC profil. Az A-szint vastag, de humusztartalma viszonylag kicsi is lehet. Nehéz textúrájú. Az agyagfrakció sokféle agyagásványból tövődik össze. Nedvességtől függően ezek a talajok jelentősen duzzadhatnak vagy zsugorodhatnak. Bázisokban való telítettséjük igen nagy, gyakran szénsavas mésztartalmúak. Jól elkülönülő száraz és nedves évszakokkal rendelkező területek talaja.

7. Brown forest soils (Bf)

ABC profil. Az egyes szintek között nincs éles átmenet. Az A-szint színe sötét, a B-szint morzsás szerkezetű, bázistelítettsége nagy (35% felett). Az agyagfrakcióban a $\text{SiO}_2/\text{R}_2\text{O}_3$ arány közel egy. Agyagfelhalmozódás nincs, vagy csak igen kismérvű. Meszes barna erdőtalajokat is ide kell sorolni. Előfordulnak mérsékelt szubhumid éghajlaton, fiatal felszíneken.

8. Acid brown forest soils (Ba)

ABC profil. Az egyes szintek között éles átmenet nincs. B-szint szerkezete gyengén morzsás vagy tömbös, bázistelítettsége alacsony. Agyagfelhalmozódás nincs. Előfordulnak hideg (perhumid) éghajlaton.

9. Andosols (An)

A(B)C, ill. AC profil. Jellemzi a nem-kristályos alumínium-szilikát gél uralma az agyagfrakcióban. Adszorpciós kapacitása nagy. Az A-szint gazdag szervesanyagokban, vastag, morzsás szerkezetű. Térfogatsúlyuk alacsony, tapadásuk kicsi. Előfordulnak szubhumid éghajlati viszonyok alatt.

10. Grey-brown podzolic soils (Gb)

ABC profil. A B-szint agyagfelhalmozódást mutat, a szerkezeti elemeket agyhártya vonja be. Bázistelítettsége az agyagfrakcióban nagyobb, mint 35% és a mély-

séggel nő. Előfordulnak mérsékelt, kissé nedves éghajlati viszonyok között. Kifejezetten száraz klímán nincs.

11. *Pseudogley soils* (Pg)

ABC profil. Az A- és B-szint glejes folttokkal tarkázott. A B-szint kompakt textúrájú. Igen savanyú talajok. Kimutatható az agyagásványok szétesése. Az A-szint belenyúlik a B-szintbe nyelvek formájában. Előfordulnak nedves csapadékos éghajlat alatt.

12. *Red mediterranean soils* (RM)

ABC profil. A B-szintben agyagfelhalmozódás figyelhető meg, összefüggő hártya borítja a szerkezeti elemeket. Szerkezete tömbös vagy prizmás. Színe vöröses-barna vagy vörös. A B-szint bázisokban való telítettsége 35% felett van. A mediterrán talajok többnyire mésztelenek, de a B-szintben meszes réteg előfordulhat. Előfordulnak meleg, kissé nedves klímán, ahol kifejezetten száraz évszak is előfordul.

13. *Brown mediterranean soils* (BM)

ABC profil. A vörös mediterrán talajokhoz hasonló. Különbség csak annyi, hogy színük inkább barna, mint vöröses-barna és erősen tömődött szerkezetű. Az A-szint kemény, mivel periodikusan teljesen kiszárad. Előfordulnak kevés csapadékú klímán ott, ahol hosszabb ideig tartó száraz évszak van.

14. *Red-yellow podzolic soils* (RP)

ABC profil. Az agyaghártyák már a felszín közelében a pórusokban jól kivehetők. B-szint agyagfelhalmozódást mutat, bár a kilúgzás mértéke nem erős, az A-szint színe világos. Az agyagfrakció bázistelítettsége kisebb.

15. *Rubrozem soils* (Ru)

ABC profil. A-szint sötét, B-szint vörösesbarna vagy vörös színű. Szerkezete a tömböstől a prizmásig különböző lehet. Mindkét szint bázisokban szegény.

16. *Podzolized soils* (P)

ABC profil. A felszínen a szervesanyag a természetes vegetáció alatt nyers humusz formájában (moder) van jelen. B-szintben vas és humuszfelhalmozódás mutatható ki. Az A- és B-szint agyagtartalmában lényeges különbség van a $\text{SiO}_2/\text{R}_2\text{O}_3$ arányát illetően. A talajok széles sorát vették e csoportba. Az igen változó éghajlati és talajvíz viszonyok miatt gyakori a humusznak és a vasnak a mozgása, ill. felhalmozódása.

Ebbe a típusba tartoznak a jó, illetve rossz vízáteresztő podzolok is (glej podzolok). Ide sorolták a barna podzolos talajokat is, melyeknek az A-szintjük gyengén kialakult vagy nincs.

Humusz podzol, ha a B-szint humuszszal cementált, vaspodzol, ha vassal össze-cementált szemecéket tartalmaz. Vas-hu-

musz podzol, amikor a két jelenség együtt érvényesíti hatását.

Ha az A₁-szint tözegessé válik, akkor A₂- és A₃-szintek glejesek, a B-szint pedig vékony vaspadka formájában jelenik meg.

17. *Brunizems* (Br)

AC vagy ABC profil. Az A-szint vastag, sötét színű, morzsás szerkezetű, magas bázistelítettségű. A B-szint színben és szerkezetben mutat különbséget. Bázistelítettsége középestől felfelé, de a 80%-ot nem haladja meg. Előfordulnak nedves vagy kissé nedves körülmények között, ott ahol a talaj egész évben nedves marad.

18. *Chernozem soils* (Ch)

AC vagy ABC profil. A-szint vastag sötét színű, morzsás szerkezetű, nagy bázistelítettségű. B-szintje texturálisan vagy színével különíthető el. Bázissal való telítettsége magas (80% felett).

A kalciumkarbonát tartalom a mélységgel növekszik. Előfordulnak kissé nedves, félszáraz éghajlat alatt, ahol a talaj csak időnként nedvesedik át.

19. *Chesnut soils* (Cn)

AC vagy ABC profil. A-szint kitűnő morzsás szerkezetű, sötétbarna színű. B-szint barna színű, prizmás szerkezetű. Bázissal való telítettsége nagy (80% felett). Ide sorolták a vöröses-gesztenyebarna talajokat is. Előfordulnak félsivatagi klímán, ahol a talajok csak időnként nedvesednek át.

20. *Reddish brown soils* (Rb)

AC vagy ABC profil. Az A-szint színe barnától a vörösig változhat. Ha B-szint van, akkor színe vörös vagy vörösesbarna. Előfordulnak száraz klímán, amikor a talaj majdnem egész évben száraz.

21. *Sierozem soils* (Se)

AC profil. A-szintjük gyengén kifejlődött, világos szürkés-barna vagy szürke színű, fokozatosan megy át az általában megkeményedett meszes szintbe. Száraz klímán jelennek meg, ott ahol a talaj egész évben száraz.

22. *Organic soils* (O)

ACG profil. A felső szint legalább 30 cm mélységig legalább 30% szervesanyagot tartalmaz. További elkülönítést a tájékoztató ad.

A felsorolt 22 talajtípus alapján a földrajzi viszonyok figyelembevételével 31 talajtársulási formát hoztak létre. A jobb áttekinthetőség érdekében a talajtársulásokat nagy tájegységek szerint 3 csoportba sorolák. Így elkülönítették a „Magashegységek”, majd a „Lepusztult tónkhegyek és platók” és a „síkságok és medencék” talajtársulásait. A talajtársulásokat szín és betű jelzéssel ábrázolták a térképen. A betű jelzések a talajtársulásban található típusok neveinek rövidítései.

pl.: Gb/Pg Gray-brown podzolic soils, pseudogley soils. A talajtársulásban uralkodó talajtípus mindig az, amely a sorban az utolsó helyen szerepel. A térkép mellékletében az egyes talajtársulások területét is megkapjuk. Így a Gb/Pg talajtársulás területe 122 114 km², amely a térképen feldolgozott terület 2,5%-a.

A talajtársulásokat jellemző folyamatok jelölésére négy kategóriát tüntettek fel melyeket fázisoknak neveznek.

- (D) Dűnés fázis a tengerpartok homokján kialakult talajok jelölésére.
- (H) Hydromorphic fázis, pl. Ch/Br/H azokat a talajtársulásokat jelölik így, melyekben az év egy időszakában vagy egész évben a víz jut döntő szerephez.
- (R) Rocky, stony or shallow fázis, az uralkodóan köves, kavicsos talajok jelölésére.

(S) Saline and/or alkaline fázis, a szikes talajok jelölésére.

A talajtérkép szerkesztésekor messze-menően figyelembe vették Európa éghajlati adottságait. Ily módon 5 nagy klimatikus tájat jelöltek meg és e vidékek vegetációs viszonyairól is tájékoztatást adtak. A talajtérképről elmondhatjuk, hogy megjelentetése időszerű volt. A kiadvány annak ellenére, hogy méretarányából eredően csak nagy tájak általános elemzésére alkalmas, sok olyan eddig külön alkalmazott módszert egyesít magában, melyek segítségével átfogó képet tud nyújtani a feldolgozott területek talajviszonyairól.

JANKOVITS TIBOR, BODOLAY ISTVÁNNÉ és MÁTÉ FERENC

Érkezett: 1970. december 18.